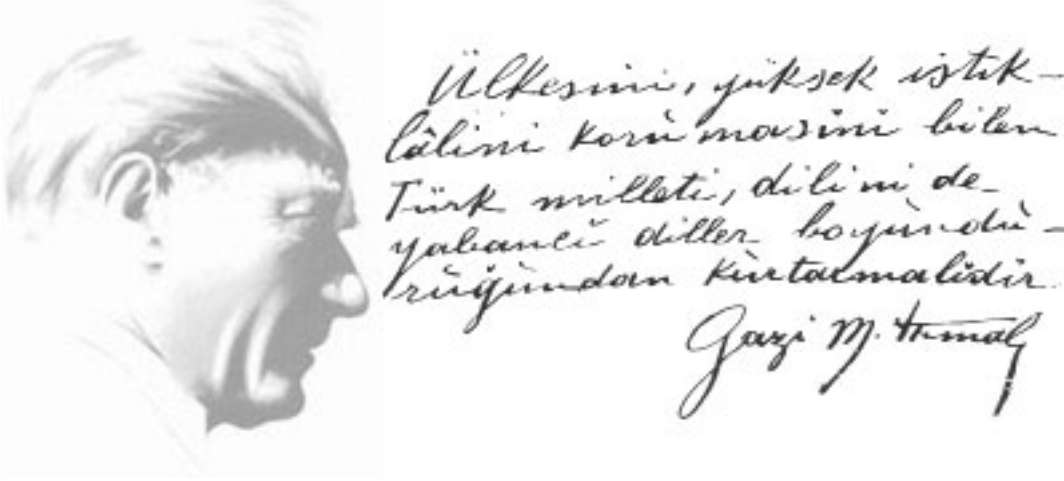

İngiliz Atını Alan Üsküdar'ı Geçti!

İçeriği Yazan: [Oktay SİNANOĞLU](#) [1] Zaman: Paz, 19/09/2010 - 00:30

Yazar Adı: Oktay Sinanoğlu

Herhalde bizim kadar çabuk ve sık, istakozun kabuk değiştirmesi gibi dil değiştiren bir millet olmamıştır. Neredeyse bir nesil içinde Osmanlıca'dan Öztürkçe'ye, oradan "Anglomanca" diye tabir edeceğim yeni garip dile geçtik. Bu sonuncusu inanılmaz bir hızla gerçekleşti. Aslında pek de şaşılacak bir hızla değil. Kendiliğinden safiyane olmuş bir şey değil. Birazdan aşağıda belirteceğim gibi yakın tarihte başka bir iki misali de var. Gayet iyi tasarlanmış, uygulamaya geçirilmiş bir planın sonucu bu. Ama iş daha tam bitmedi. Devamı var.

Muamma gibi konuşur oldum. Açıklayayım.

"Osmanlıca" Hakkında

Türkler sekizinci yüzyıldan sonda İslam medeniyetine büyük, köklü bir Asya kültürü katkısını beraberlerinde getirerek girdiler. Okumuş, yazmış üst tabakanın diline bol miktarda, Arapça, Farsça girmesi birkaç yüz yıl sürdü. İbn-i Sina, Farabi gibi bilginler bilim dili olarak Arapça'yı kullandılar. Bunda

şasıllacak bir şey yok. Unutmayalım ki, Avrupa milletleri 18. yüzyıla kadar Latince'yi bilim dili olarak kullanmaya devam etmişlerdir. Rönesans'la birlikte İtalyanların 13'üncü yüzyılda edebiyat dili olarak Latince yerine İtalyanca'yı kullanmaya başlamalarına rağmen (1) gerçi Arapçalı, Farsçalı Türkçe'ye sonradan "Osmanlıca" denmiş, ama bunda da bir tuhafılık var. Şimdi dilbilimci ve tarihçi uzmanlarımıza soruyorum. Bu "Osmanlıca" lâfı ne zaman ve nerede çıkmıştır? Yoksa 19'uncu yüzyılda mı? Neden dersiniz, Anadolu Selçuklu Devleti adeta devletin resmi dilini bile Farsça etmişti. Bu Fars merakı o kadar ileri gitmiş ki, Anadolu Selçuklu Sultanları İslamiyet'ten değil Fars efsanelerinden isimlerini alıyorlardı. Keykubat, Keykâvus gibi. Anadolu beylikleri zamanında -*Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçe için yaptıkları iyi bilinir*- ve Osmanlıların ilk dönemlerinde Türkçe yeniden devletin dili olmuştur. Okuryazar takımının dilinde Arapça, Farsça kökenli sözcük yoğunluğunun artışı 20. yüzyılın başlarına kadar sürmüştür. Sonuna doğru Türk aydınları yeni kavramlar için gereken yeni terimleri Arapça, Farsça dil kurallarına göre dillerdeki köklerden kendileri türetmişlerdir. O kadar ki o, özellikle bilimsel ve teknik terimlerin bir kısmı bugün Arapça'da, Farsça'da yoktur, bir kısmını ise, Araplar öğrenmiş kullanmaktadırlar. Bu konunun inceliklerini uzmanlarımıza bırakalım, bizden sadece hatırlatması. Burada ilginç bir nokta aklımıza geliyor. Şimdi bizimkilerin türettiği bu Arapça Farsça kökenli bilimsel terimlere acaba "uydurmaca" diyecekler çıkar mı?

Yeni Bilimsel ve Teknik Kavramlara Karşılık Terimleri Kimler ve Nasıl Türetir?

Her dilde bilimin ve tekniğin gelişen ihtiyaçlarını karşılamak için yeni terimler türetmek icap eder. Bu türetmeyi, genellikle dilciler değil, o bilimsel ya da teknik konuyu icat eden bilim adamı yapar. Neden mi? Elbet buluşunu ilk kez yazar veya anlatırken, yeni kavramların adını kendisi koyması gerekir de ondan. O konu başka bir dilde icat edilmişse de, yeni konuyu ilk kez ülkesine getiren tanıtan, uygulayan, daha da geliştiren bilim adamına, bu getirdiği yeni kavramların adını kendi dilinde koymak sorumluluğu düşer. Onun için bilimin ön saflarında vuruşan, dünya bilim meydanında güreş tutması gereken bilim adamının, gereken yabancı dil veya diller kadar kendi dilinin yapısını, sözcük, terim türetme kurallarını çok iyi bilmesi icap eder. Bu kendini bilen epeyce ilerlemiş her ülkede böyledir. Ha, ya o bilimci kendi dilini bilmez, ülkesinin dilini sevmez ve hatta, bazı eski veya yeni usul sömürgelerde görülen sömürgeleşmiş, aşağılık duygusuna kapılmış kafayla, kendi dilini, kültürünü küçümser ise, işte o zaman, bir *bilim + gönül* adamında olması gereken sorumluluğu hissetmez, hatta adeta düşmanca bir tavırla yabancı kelimeleri kullanmakla övünür, büyüklük taslar, halkının dilini paramparça ederken hiç yüreği sızlamaz. Şimdi, izin verirsiniz, başka bazı dillerde bilimsel ve teknik terimleri bilimci ve araştırmacılar nasıl türetiyor, ona bakalım.

Latin Dillerine Karşı Almanca ve Roma'nın Keltlerle Mücadelesi

Fransızca, İtalyanca, Portekizce, İspanyolca, Latince kökenlidir, bunlara "Latin Dilleri" de denir. Dolayısıyla, bu dillerde terimler genellikle Lâtince kurallarına göre, bazen de eski Yunan (Grek) köklerinden türetilir. Latince'de

kelime türetme yeteneği mevcuttur. Almanca konuşan ülkelerin dili, o da Latin gibi bir "Hint - Avrupa" ana öbeğinden olmakla beraber çok farklılaşmış bir alt-öbek, "Cermen" türündendir. Almanca'da da yeni terim sözcük türetme yetenekleri kalmıştır. Almanlar tarafından icat edilmiş olsun olmasın, terimleri genellikle Latin dillerininkilere hiç benzemez. Latin kökenli dilleri olan ülkeler Roma İmparatorluğu'nun en geniş döneminde o sınırlar içine fütuhatla dahil edilmiş Gaul, Iberia, vb. gibi ülkelerdir. Oraların dili Roma egemenliğinden önce Latince gibi değildi. Çoğu, Kelt kavimlerinin Seltik, Keltik, Gaul, Gaelik, Galata şeklinde telaffuz edilmiş olan çok yakın akraba kavimlerin dilini konuşuyordu. Gerçi sonradan Avrupa kendini Roma ve Yunan medeniyetinin devamı gibi görmek istemiş ve kendini 19'uncu yüzyılda sömürgelerine öyle tanıttırmışsa da, Avrupa'nın kökenini ve hatta bugünkü davranışlarının temelini oluşturan bu Kelt kavimleridir. Bugün hâlâ, birçok tanınmış Avrupa kentinin ismi Keltçeden gelmektedir. Örneğin: Leibzig, Lieg, Lyon, Kelt tanrısı Lug'tan geliyormuş. Milano bile İtalyanca'dan değil, Keltçe Milanumas'tan geliyor. Julius Sezar'a kadar Keltler Romalılara çok çektirmişler. Bu yabani kavimler, yüzlerine mor boyalar sürülü, sarı saçları kireç sürülerek havaya dikleştirilmiş halde, vahşi çığlıklarla saldırır, başlangıçta Romalıları çok ürkütürlermiş. Roma daha küçükken Romalıları bunlarla uğraşa uğraşa bilenmişler, askeri yöntemler geliştirmişler. Gene de birkaç yüzyıl sonra Sezar'a gelindiğinde Keltlerle devamlı uğraşmaları gerekiyormuş. Bunun üzerine ne yapsak da bu dertten uzun vadeli bir şekilde kurtulup rahat etsek, diye düşünmüşler. Üç şıkkı tartışmışlar:

1-) Bunların hepsini **katliam**'dan geçirsek; buna kolumuzun kuvveti yetmez (o zaman atom bombası yok ya!).

2-) Tüm ülkelerini **istila** etsek, devamlı askeri baskı altında tutsak, buna da ne askerimiz ne paramız yetişir. O halde?

3-) Bunları **Latinleştirelim**, yâni kültürlerini, törelerini, bunun içinde **dillerini unutturalım**.

Ve öyle yapmışlar. İş bitmiş. Roma İmparatorluğu'nun büyümesi, tabii sınırına ulaşması Cermen kavimlerini içine alamadı. Onun için Almanca Latinleşmeden Cermen dili olarak kaldı. Sonunda o Cermen kavimleri Batı Roma İmparatorluğu'nun 416 yılında defterini dürdüler. (İşlerini, biliyorsunuz, uzak atalarımızdan Hunlar kolaylaştırdı, ama o da ayrı bir hikâye.)

İngilizce Neyin Nesidir? İngilizce ve Amerikanca'da Terim Türetme

Gelelim İngilizce, sonra Amerikanca'da nasıl bilimsel terim türetildiğine. Şimdi, bu aslan İngilizce bir kere çok yeni dildir. Mazisi 500 seneyi pek geçmez. Halbuki meselâ Türkçe'nin, Çince'nin en az birer 10.000 senesi var. Bu on bini nereden çıkardım çok merak eden olursa söylerim.

1066'da İngiltere, Fransa'dan gelen Normanların istilasına uğradığında, Anglo-Sakson yerliler ormanlarda sırık ve otlardan yapılmış kulübelerde oturuyorlardı. Kendi nehirlerinin bir kıyısından öbür kıyısına dosdoğru geçecek kadar bile denizcilikleri yoktu. Kasaba ve köyleri arasındaki başlıca yolları hâlâ 100 sene önce Romalıların yaptığı yollardı. Yerli ahalinin kökeni Keltlerle

Viking (Nors, Nordik) ve Cermen soyundan Engel ve Sakson karışımı idi. Tabii bu İngiltere dediğimiz bölge Britanya Adası'nın güneydoğusunda onun küçük bir kısmı oluştuyordu. Bölgenin kuzeyinde, batısında ve de yandaki Erin Adası'nda, Romalılardan kaçtıkları için Latinleşmemiş, Keltçe dillerini korumuş son Keltler, yâni İskoçlar, Velşler, İrlandalılar bulunuyordu. Britanya'nın bu durumu bugüne kadar sürmüştür. O son Keltlere sorarsanız, İngilizlerle hesapları daha bitmemiştir. Her biri bugün, İngilizlerin süregelen çeşitli baskı ve oyunlarına rağmen dillerini, kimliklerini korumaya çalışmaktadırlar.

Roma'nın eyaleti oldukları birkaç yüzyıl içinde İngilizler tam Latinleşmemiş ama dillerine büyük ölçüde Latince karışmıştı. Norman istilasından az önce üst tabaka Fransızca konuşmaya merak sarmış, bazı krallarını Normanlar tayin eder olmuştu. Norman istilasından sonra yapı iyice değişti. Dil bu sefer de iyice Fransızca ile karıştı. Bugünün İngiliz üst tabaka ve asilzadeleri bence daha çok Norman, hâlâ yabaniliğini sürdüren alt tabaka Koknen takımı da eski yerlilerin devamıdır. Sınıf farkı sürmektedir. Amerika'ya da başka kılıflar altında yansımıştır.

Sonuç olarak, bugünkü haline 4-5 yüzyıl önce gelmeye başlayan İngilizce beş kadar dilin rastgele ve kuralsız karışımından oluşmuş, bu dillerin hiçbir dilin ana kuralları iskeleti diyebileceğimiz temel yapısını sağlar konumda kalamamıştır. Dolayısıyla, **İngilizce'de belli kurallara göre yeni terim türetme yeteneği hemen hemen yoktur.** Buna karşılık, Türkçe binlerce yıldır matematiksel yapısını, sözcük türetme yetenek ve kurallarını aynen korumuştur. Türkçe'nin bu olağanüstü yapısı Osman-ıca'daki Arapça, Farsça alıntılara rağmen hâkim yapı olarak kalmış, onun içindir ki yirmi yıl içinde tekrar öz ve halk Türkçe'sine dönmek mümkün ve kolay olmuştur. Türkçe'ye Arapça, Farsça karışması İslamı bir bütün olarak görme gereğinden ve Türklerin kendi hevesleriyle olmuştur. Bu seferki İngilizce etkisi ise kendiliğinden olmamış, 40 yıl önce -daha da belirgin 1953'te- **Türk Millî Eğitimi'ne İngiliz ve Amerikan gizli teşkilatlarının el atması ve Türk okullarında eğitim dilinin İngilizce yapılması**, yâni birçok derslerin **Türk hoca tarafından Türk öğrencisine İngilizce olarak anlatılmasının zorunlu kılınması hainliği ve garabeti** ile meydana gelmiştir. Bu en büyük, **en sinsi ve en tehlikeli sömürgeleştirme oyunu** halen son sürat ve hızlanarak devam etmektedir. İngilizce ve onun sulandırılmışı olan Amerikanca'da niye yeni terim türetmek yeteneğinin kalmamış olduğunu az önce belirttik. Peki o halde, son yüzyılda birçok yeni bilim ve teknik kavram yaratmış olan bu milletler, bulduklarına nasıl "İngilizce" karşılıklar buldular?

İngiltere'nin Roma eyaleti oldukları devirde, İngilizce'ye bol miktarda Latince karıştığını söylemiştik. Buna İngilizleri sömürgecilik döneminde, bir de kendilerini Roma-Yunan medeniyetinin vârisi gibi görme hüsn-ü kuruntusunu ekleyin. İşte o zaman, 18-19. yüzyıl bilimcilerinin hele daha pek netleşmemiş kavramlara Latince (ve Eski Yunanca'dan) türetilmiş adlar takarak bir 'âllâme-yi cihan'lık taslamak eğilimi de olunca büyük Latince, eski Yunan lâfları etmenin nedeni daha da iyi anlaşılır sanırım. Ama gene de önemli bir etken **İngilizce'de yeni terim türetme yeteneğinin bulunmayışıdır.** İngiliz bilim adamları Latince-Eski Yunanca'dan yeni terim türetebiliyorlardı. Çünkü daha liselerinde Latince ve Eski Grekçe zorunlu dersler olarak herkese

öğretiliyordu. Amerikan okullarında da önceleri bu böyle idi. Gelgelelim 1960'lardan sonra, Amerika, önce yavaştan, şimdi ise hızlı hızlı çökme yoluna girdikçe okullarından mecburen Latince ve Eski Yunanca dersleri kaldırıldı. Mecburen diyoruz; çünkü, bugün ABD'de, orta ve lise düzeyi eğitiminde büyük bir bunalım yaşanmaktadır. Değil Latince, yüzde doksan halk okullarında dosdoğru İngilizce yazmak ve okumak bile öğretilmemiştir. Birkaç yıl önceki "New-York Times" gazetesi araştırma makalesine göre **'Amerikan liselerini bitiren Amerikalı gençlerin %60'ı dosdoğru okuma yazma bilmemektedir'**ler!.. Öğretmenler, "Ne eğitimi? Biz bir saatlik derste öğrencilerin birbirlerini tabanca ile vurmasını önleyebilirsek, başarılı addediliyoruz," diyorlar.

Şimdi bu durumda Latincesiz olarak eğitim bitirip bilim-teknik adamı olan Amerikalı'da İngiliz'deki yeni terim ve ad koyma yöntemi de yok; o zaman ne oldu? Birkaç kelimelik uzun bir lâf edip her kelimenin baş harflerini birleştirerek yeni sözcük icat etmeye başladılar. Meselâ, bilgisayarlarda biliyorsunuz, "ana-bellek"e **RAM** diyorlar. Bunu türetmek için "**R**andom **A**ccess **M**emory" lâfından baş harfleri almışlar. Şimdi şu işe bakın: Hiç bilmeyen gariban bir Türk'e "bellek" deseniz, bellemekle, hafızayla ilgili bir lâf ettiğinizi en azından tahmin eder. Halbuki kara cahil bir Amerikalı ve İngiliz'e "RAM" deseniz koyunun erkeğinden bahsediyorsunuz sanır.

Dilbilimciler böyle baş harflerden yapılmış (işte hakikî uydurukça) sözcüklere "Akronim" (Acronym) diyorlar. Gene bu Batılı bilginler, bir dilde bunların başlamasını o dilin tam yozlaşmış gücünün kalmadığına yoruyorlar. Üst sınıfla halk arasında bir uçurumun gitgide büyümesine katkısı da caba. Çok şükür ki (bu ifâde bilimsel değil ama, bilimcinin bizce gerekli bilim+gönül adamı tanımına uygun, değil mi?) Türkçe, bu yozlaşmaya gereği olmayan, türetme yeteneği matematikçilere parmak ısırtacak düzeyde, bilimcisini de, halkını da kafaca ve gönülce birleştirebilecek nitelikte nâdir bir dildir. Yeter ki, kırk sene önce başlamış olan haçlı kafalı, Batılı misyoner sömürgecilerin büyük oyununa kurban gitmesin.

Türkçe'de yeni kavramlara karşılıklar, dilinin özelliklerini iyi öğrenmişlerse kolayca bulunur. Tabii dilini, bilimiyle, fenniyle, edebiyatıyla iyi öğrenmek, onu iyice bilmek, onun eşsiz yetenek ve inceliklerine âşık olmak bahtiyarlığına ermek içinse her konuda eğitimini Türkçe olarak görmüş olmak gerekir. En az bir başka dili öğrenmenin de hem bilim için, hem karşılaştırma sonucu kendi dilini de daha iyi idrak etmek açısından faydası vardır. Her düzgün ülkede olduğu gibi yabancı dil, mesleğine yardımcı olacak kadar, ayrıca yabancı dil dersinde öğrenilir. Yok eğer, bizdeki gibi Batılı sessiz oyunlar sonucu, eğitim dili resmi dil veya anadilden olmazsa, o kişi değil Türkçe terimler türetmek, konuşurken, yazarken aklına mevcut Türkçe sözcükler bile gelmez, hâlâ tam iyice anlamadığı yarım yamalak İngilizce lâflar söyleyiverir. Hele bir de öyle bir garip eğitim düzeni ile içine sokulan aşağılık duygusunu önleyememişse telafi kabilinden bu çirkin İngilizce bozması lâfları kullanmakla da böbürlenir. İşte bu yabancı tuzağının sonunda bir nesil içinde **Anglomanlıca** dediğim, yâni İngilizlerin **güvercin İngilizcesi** dediği İngilizce, yâni iki yüz elli kelimelik Tarzanca dil ortaya çıkar. Ama iş bununla da bitmemiştir. Romalıların Keltleri nasıl yok ettiklerini hatırlayalım: Millî kimlik, Amerika'nın

son yıllarda bize yutturmaya çalıştığı gibi bir ırk meselesi katiiyen değildir, bir gelenek - görenek, kültür - töre ve özellikle bir gönül ve onu, gemiyi yüzdüren su gibi batmadan üstünde tutan dil meselesidir. Dilini unutan kavimlerin tarihten adları bile silinir gider. **Anadolu, böyle yok olmuş kavimlerin binlerce yıl sonra kazılarda bulunan çanak çömlek kırıntıları ile doludur.**

İngilizlerin İrlandalılara Yaptığı

İngiltere'nin batısındaki Erin Adası'na sığınıp yaşamını kimlikleri içinde sürdürebilen son Keltler İrlandalılar olmuştur. (Bir de kuzeyde İskoçlar, yanda Velşler.) Roma bittikten sonra Erin Keltleri 500 yıllarından itibaren 1000 yıl kadar büyük bir medeniyet kurdular. İrlanda'nın batısındaki Atlas ummanı ile devamlı çarpışan sarp kayalıklar üzerinde kurdukları manastırlarda Erin keşişleri yazdılar, çizdiler, eski elyazması kitapları yenileyerek Roma öncesi bilgileri de yaşattılar. Bu ara Roma sonrası Avrupa tam bir karanlığa, ortaçağ'ın vebalı, kara cadılı hurafelerine bürünmüştü. Erin keşişleri Latince bildikleri gibi, toplumda büyük itibarla önemli bir yer tutan Erin şairleriyle birlikte anadilleri Gaelik'i (Keltçe) geliştiriyorlardı. Toplumdaki eğitimden, çeşitli okullardan Şair sınıfı sorumluydu (Bkz. İrlanda Dilinin Başına Gelenler [1. Daniel Corkery, "The Fortunes of the Irish Language" Mercier Press, Cork 1954-1968] 2- Birgit Bramsba [Ed.] "Homage to Ireland-Aspects of Culture and Language", Uppsala, 1990). Tüm okullarındaki eğitim dili Gaelik idi. Keşişler zaman zaman Kıta Avrupa'sına geçiyor, oradaki manastırlara biraz medeniyet aktarmaya çalışıyorlardı (500-800 yılları).

15. yüzyıldan itibaren İngilizler defalarca Erin'e tecavüz ettiler. Sonunda İrlanda'yı kendi eyaletleri yaptılar. İlk işlerinden biri şair sınıfını toplayıp katletmek oldu. Daha sonra bütün coğrafi isimleri Gealik dilinden İngilizce'ye çevirdiler. (Bkz: Brian Friel, "Tercümeler" Translations adlı sahne oyunu...) Bütün bu uğraşlarına rağmen İngilizler, 1890'a gelindiğinde İrlandalıları bir türlü kendi kimliklerinden, kültürlerinden, bağımsızlık özlemlerinden vazgeçirememişlerdi; isyanlar gırla gidiyordu. Onun üzerine İngilizler Romalılar gibi düşündüler. Bunların Gaelik dillerini unutturalım, o zaman iş biter dediler. Derhal bir "Millî (!) Eğitim Kurulu" oluşturdular. Kurulda İngiliz sömürge - eyalet yöneticileri, bir de onların İrlandalı yarıdakçıları vardı. Kurul bir karar aldı: **Yarından tezi yok ilk, orta, lise, evrenkent (üniversite), tüm okullarda (ki hepsinde dersler Gaelik dilinde olmakta idi) eğitim dili bundan böyle İngilizce olacaktır** dediler, öyle de oldu. Bir nesil sonra, o zamana dek İrlanda halkının %90'dan fazlası Gaelik konuşurken, Gaelik bilenlerin sayısı %30'a düştü. Bu 30 da dağdaki çobanlar, kentteki hamallar.

Fakat iş bitmeyecekti. Çünkü ciğeri yananlar, dillerine, şiirlerine, töresine âşık olmuşlar, haysiyetli kişiler tükenmemişti. İşte öyle birtakım eğitimciler, doktorlar, yazar çizerler bir araya geldiler, Gealik Birliği (Konrath na Gaelge) diye bir dernek kurdular. Şehrin çeşitli semtlerinde yetişkinlere anadilleri Gaelik'i yeniden öğretmek için dershaneler açtılar. Millet yorgun argın işinden çıkıp bu kurslara gidip dilini öğrenmeye başladı. Bu etkinliklerin oluşturduğu bilinçlenme ile bugün bile bitmemiş çatışmalardan sonra bağımsız İrlanda Cumhuriyeti kuruldu. Yeni devletin resmi dili Gaelik oldu.

Avrupa Birliği'ndeki Sessiz Dil Kavgası

Bugün Avrupa'da, Avrupa Birliği'nde dil egemenliği kavgası, pek göze batmamaya çalışarak, özellikle İngilizce, Fransızca, Almanca arasında sürmektedir. İki dünya harbi sonrası baş gösteren İngiliz, sonra Amerikan etkisi, bu ülkeler zayıfladıkça azalmakta, irili ufaklı birçok dilin önemi artmakta, herkes kendi diline verdiği önemi artırmaktadır. Yabancı dil öğrenme yöntemlerinin gelişmiş olması, dilden dile çevirilerin bilgisayarlarca yapılmaya başlanması, insanlığın rengârenk zenginliği olan çeşitli dillerin yaşayıp serpilmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu, kendi dilini bırakıp da yabancı dilde dersleri vermek şeklindeki "yabancı dil öğrenmek yöntemi(!)" birkaç sömürgeci başka hiçbir ülkede yoktur. Öyleyse diyoruz, ya biz dünyanın en akıllı milletiye de böyle dehşet bir yabancı dil öğrenme yöntemi keşfettik ya da resmen sömürge de olmadığımıza göre, dünyanın en aldatılmış milletiye. Hüküm sizden.

Şimdi bilim, teknik, dil konusunda Japonlar ne yapmış ona bakıp bu önemli misalden sonra ana konumuz Osmanlıca, Öztürkçe, Anglomanlıca karmaşasına döneceğiz.

Japonlar O Çetrefil Yazılarıyla Ne Yaptı?

Japon *Meici Tanzimatı* bizimkinden 30 yıl sonra, 1868'de başladı. Biz nereye vardık, onlar nereye, işte meydanda. Japonlar daha başında "**Batı tekniği, Japon ruhu**" sözünü kendilerine düstur edindiler (gerçi bizde de Ziya Gökalp, sonra Atatürk "Türk harsı içinde çağdaşlaşmak" dediler, ama kendilerinden önce ve sonra böyle bir uygulama hemen hemen olmadı). 1868'den itibaren bütün eğitim Japonca olarak büyük bir hassasiyetle tutuldu. Bilim ve teknik terimleri hep Japonca'dan türetildi. Bugün Japonca'da "atom", "molekül", "elektrik" gibi terimler bile tam Japonca'dır.(2)

Japonca'nın bir Ural-Altay Dili olduğu, dolayısıyla Türkçe ile akrabalığı ayrıntılı bir şekilde 1975'te ispatlanmış, ondan sonra bu akrabalık Japonya'da ve Türkiye'de de bilinmiştir.(3) 800 yılından sonra Çin'den Uygur tarzı Burhaniliğin (Budizm) Japonya'ya gelmesiyle birlikte Japonca'ya bol miktarda Çince sözcük girmiş, ama Japonca'nın Türkçe'ye benzer yapısı hâkim kalmıştır. Japonca'nın dünya üzerindeki önemi artmaktadır. Bugün Batı ülkelerinde birçok uluslararası ortamda, İngilizce, Fransızca, Almanca, bazen İspanyolca veya İtalyanca ile birlikte Japonca'ya sık sık raslanmaktadır.

Ya Biz?

Peki biz ne yaptık? Osmanlı dönemi aydınlarının nasıl bilimsel ve teknik terimler türettiğinden yukarıda bahsetmiştik. Türkçülük akımlarından sonra doğan Cumhuriyet'te dildeki Arapça, Farsça sözcükler fazlalığı temizlendi. Batı'dan yeni gelen kavramlara gerekli karşılıkların Türkçe'den türetilmeleri doğaldı. Zaten yazının değişmesi, Arapça ve Farsça'nın öğretilmemesi, İslam âleminden sıyrılıp Atatürk'ten sonra çağdaşlaşma emelinin Avrupalı olma özentsine dönüşmesi ile, eski Türkçe ("Osmanlıca" yerine böyle dedim) bilen de pek az kalmıştı. Atatürk bilim dilinin Türkçe, tüm derslerinin her düzey okulda Türkçe olmasına büyük özen göstermiş, o kadar ki 1934'te oturup bir "Geometri" kitabı yazmış, bugün kullandığımız "üçgen" gibi terimleri kendi

türetmişti. Yabancı dilli misyoner okullarına özenilmesin diye de Türk Eğitim Derneği'ni, onun özel okulu TED Yenişehir Lisesi'ni kurmuştu. Ben bu okulda yetiştim. Yabancı dil öğretilmesine önem veriliyor, ama bu, her akıllı ülkede olduğu gibi takviyeli yabancı dil derslerinde yapıliyordu. Bütün fen, edebiyat, felsefe, vb. dersler tam Türkçe idi. İşte bu gaye ile kurulan böyle ve başarılı bir okula İngiliz-Amerikan çengeli 1953'te atılıp dersler İngilizce'ye çevrildi. Okula "Ankara Koleji" dendi. O zamana dek yurttaki böyle bir misyoner tipi Türk okulu yoktu. "Kolej" (Robert Kolej gibi) misyoner okulu demektir. Sonra açılan bu İngiliz deliğinden kova gibi su girdi. "Anadolu Liseleri" vb. aldı yürüdü. Millete de yabancı dil öğretmenin yolu buymuş gibi yutturuldu. Geleceğimizin teminatı Türkçe kalemizde bu gediği açmayı başaran **Oxfordlu Mr. Browning**'e de 20 yıl sonra İngiltere Kraliçesi madalya verdi. Törene katılanlar, sanırım, "Ufak bir okulda İngilizce dersi veren bir garip öğretmene koskoca Kraliçe niye madalya verir?" diye sormadılar. Arkasından geldi "Orta Doğu Teknik Üniversitesi"... Toptan Amerikanca. O zamanlar hâlâ bahane gerekiyordu. Dediler ki: Efendim buraya Ortadoğu'dan yabancı öğrenciler gelecek... Yâni biz birkaç öğrenci için kendi dilimizi feda edeceğiz. Halbuki her ülkede yabancı öğrencilere eğitim verme fedakârlığı sağlanıyorsa onların o ülkenin dilini öğrenmeleri şart koşulur, o ülkenin kültürünü seven taraftarlar yetiştirilir. Tabii denilen sadece kademeli fetihte kullanılan geçici bir bahane, bir alıştırma idi. Nitekim sonra peş peşe gelen Boğaziçi (yâni Bosphorus)", derken Bilkent (adı güzel ama!), şimdi de, Koç, vb. için bahaneye artık lüzum görülüyor. Çünkü kamuoyu artık yeterince uyuşturulmuştur. Bunun sonu, çok değil bir-iki nesil sonra **Türkçe'ye "bye bye"** demek olacaktır. Bu, Türkçe'ye, Türk tarihine, Türk egemenliğine, Türk dünyasına, Müslüman ülkeler önderliği emellerine, **Türk'ün dünya üzerindeki haysiyetine "bye-bye"** demektir. Beyler! Havai'den ibret alalım. Türkçe'yi, dolayısıyla **Türk'ün geleceğini satanlar** torunlarının mirasyedi olarak refah içinde yaşayacaklarını zannedip sevinmesinler. Havai milletini Amerikan misyonerlerine satan yerli asilzade, hatta prenseslerin torunları bugün Havai'de hamallık yapıyor. Gidip görünüz. Batılıda -hele Amerikalı ve İngiliz'de- emlak merakı çoktur. Bir fırsat buldu mu, kimseye bırakmaz.

İngiliz Atını Alan Üsküdar'ı Geçti...

1055 yıllık İslami dönemde bazı Arapça, Farsça kökenli sözcükler veya bunların Türkçe'ye uyarlanmış şekillerinin Türkçe halk diline kadar geçmiş ve Türkçe'ye mal olmuş olması olağandır. Ayrıca böyle birtakım sözcükler geniş bir Avrasya alanına yayılmış diğer Türk boylarının da dillerine malolmuştur. Böyle ortak sözcükleri Kazak, Azeri, Tatar, Başkır, Özbek, Karaçay, Çeçen, Uygur Türkleri de kullanıyor. "Kelime", "lâf", "tabiat", "sohbet", "rahmet" de Türkçe'dir; "sözcük", "söz", "doğa", "söyleşi" de Türkçe. Üstelik unutmayalım ki, İbn-i Sinâ, Gazali gibi büyük ve Batı'ya bilimi öğretmiş olan gerçek âlimlere göre gerçek bilim adamı, fenci ise, hekim ise, yalnız bu dış dünya bilimlerinde değil, aynı oranda iç âleminin, gönlün de bilimlerinde yetişmiş olmalıdır. Batılı bu konuda geri kalmıştır. Gönül gibi kelimelerin Batı dillerinde karşılığı yoktur. Çünkü Batı'da böyle kavramlar hâlâ yoktur. Derin, eski kültürleri olan Asya milletlerinde vardır. Batı bu eksikliğin acısını bugün bol bol çekiyor. Sanayide ilerlemiş, madden zenginleşmiş olmalarına rağmen Batı'nın insanları ve toplumları huzursuzluk, mutsuzluk içindedirler. Sözün kısası, "Osmanlıca"dır,

diye “hikmet”, “rahmet” gibi sözcükleri atmak çok şey kaybetmemize yol açar. Halbuki biz kendi insanlık hasletlerimizi korumakla kalmayıp bu zavallı Batı’ya da onları öğretmeliyiz. Hele Türk dilinin unutturulup, **ulusumuzun Anglolaştırılması oyunu’na** kurban gidersek, gençlerimiz **yabancı dilde, misyoner tipi okullarda** yetiştirmeye devam ederse gönül gibi sözcüklerle birlikte gönlümüz de gider.

Öte yandan; Türkçe’nin kurallarına uygun olarak dikkatle türetilen güzel, yeni terimlere Türkçe yerine Öztürkçe diyerek bir ayırım yapmak, hele hele bu terimlere “uydurmaca” demek büyük bir hatadır. Kaldı ki, diğer Türk budunları ile dil birliğimizi bozuyor diye, Türkçe terimlere karşı çıkanlar herhalde çoğu kez yanılmışlardır. O “yeni” terimlerin birçoğuna ya da benzerine Kazak, Özbek gibi Türk lehçelerinde rastladım.

30, 40 yıldır dil ve edebiyat üstatlarımız, dil ve edebiyat dergilerinde “kelime” mi “sözcük” mü gibi çatışmaları sürdürdüler. Halbuki Türkçe’nin karşısındaki asıl tehlike İngilizce ile eğitimin gitgide hızlandığı İngilizce istilası idi. 1970’lerde Türk Dil Kurumu’nu bu konuda uyardım. Rahmetli ağabeyim, dilci **Samim Sinanoğlu** ile birlikte bilim ve teknik terimlere Türkçe karşılıklar türetme işine ağırlık verilmesini önerdik. Bu konuda rahmetli **Prof. Abdullah Kızılırmak** gibi bilim ve Türk dili kahramanlarını şükranla analım. 1960’larda Abdullah Bey Ege’de Avrupa çapındaki rasathanesi ve öğrencileri ile gökbilim yaparken bir yandan da Türkçe fen dergisini çıkarıyordu. TDK ile “Gökbilim Terimleri Sözlüğü”nü yayınladı. Aydın Bey ise, Türkiye’de ilk bilgi işlem merkezleri kurulurken, arkadaşları ile “yazılım” “bilişim” gibi güzel terimleri dilimize kazandırdı. Halen “Bilgisayar” terimi yerleşmişken, yabancı dille gördükleri eğitimin yarattığı bilinçsizlik ve sevgisizlikle “komputer” diye yazanları ayıplamak gerekir. Haydi ayıplamayalım da, kendilerini ikaz edelim.

1978’de 5 yıllık bir çalışma ile hazırladığım “Fiziksel Kimya Terimleri Sözlüğü” Türk Dil Kurumu’nca basıldı. Tabii önce TDK’nın dilbilimcileri tarafından da incelenmişti. O yıl sözlük hakkında çeşitli bilim ve teknik meslek kuruluşlarının toplantılar düzenlediğini, sözlük hakkında methiyeler yazıldığını sevinmemeye çalışarak öğrendim. **Fakat kısa süre sonra kitap piyasadan garip bir şekilde kayboldu.** Dileriz şimdiki Türk Dil Kurumu da bilim ve teknikte terimlerin Türkçe’nin ana kuralları ile türetilmesi gereği üzerinde durur, Osmanlıca’nın da, Öztürkçe’nin de Türkçe olduğu ve uğraşılacak ana davanın **Anglomanlıca’yı** bertaraf etmek olduğu hakkında birleştirici bir tutum alır.

Düpedüz İngilizce İstilas

1930’lardan 1980’e kadar dilin sadeleştirilmesi, devletin, aydın kesimin dilinin halk diliyle daha da bütünleşmesi hareketi yaygınlaşmıştı. Ama son 5-10 yılda halk diline kadar geçmiş, iyice yerleşmeye başlamış Türkçe terimlerin yerine, garip “Anglomanlıca” sözlerin kullanılması âdet oluveriyor. Şu örneklerde olduğu gibi:

vekiller heyeti>bakanlar kurulu>kabine

mebus>milletvekili>parlamentar

matbuat>basın-yayın>media

muhaberat>iletişim>komünikasyon

içtimai>toplumsal>sosyal

kanuni>hukuki>yasal>legal...

meclis-i mebusan>millet meclisi

meclis>parlamento

mesele>sorun>problem

usul>yöntem>metot

asgari>en az>minimum

azami>en çok>maksimum

seçenek>alternatif

faaliyet>etkinlik>aktivite

karmaşa>kaos

müstemleke>sömürge>koloni

mutabakat>konsensus, consensus

eşgüdüm>koordinasyon

encümen>kurul>yar

kurul>komite>komisyon

kurultay>kongre

müdür>yönetmen>direktör

teşkilat>örgüt>organizasyon

Bazı **“Anglomanlıca”** dediğim lâflara da şaşıp kalıyorum: Ne İngilizce’ye anlamı tam benzer, ne Fransızca’ya. Şimdi bir de düpedüz İngilizce lâflar moda oldu. **Az evvel hiç olmazsa imlâlarını, söylenişlerini Türkçe’ye uyarlıyorduk. Şimdi aynen İngilizce yazılış ve telâffuzu kullanmakla kendilerine böbürlenme fırsatı çıkaranların sayısı artıyor.** İşte bizim yabancı dille eğitim bu işe yarar, başka bir şeye değil. Bu gidişle bir-iki nesile kalmaz resmi dil (zaten fiilen İngilizce ve Türkçe olmuşa benziyor) İngiliz sömürgelerindeki gibi İngilizce oluverir. Tabii uyanır engel olmazsak. Kuvvetle inanıyorum ki bu İngiliz oyunu mutlaka bozulacaktır. Çünkü Türkçe son birkaç bin yılda birkaç kez böyle saldırılara maruz kalmış, ama kendini kurtarabilmiştir. Şimdi de Türkiye Türkçe’si İngiliz; Kazak, Kırgız, Tatar Türkçeleri Rus; Güney Azerbaycan Türkçe’si İran dil kültür soykırımı taarruzundan kendini kurtaracaktır.

Yeniden Kurtuluş Savaşı: Nereden Başlayalım?

Dilimize olan son saldırının altında yabancı dille eğitim temel silah olarak yatar. Yapılacak şey çok var. Hemen yapılabilecekler:

1-) Kamuoyu yabancı dil yalnız böyle öğrenilir diye aldatılmıştır. Konunun vahametini kavrayanlar çevrelerindeki herkese, velilere, eğitimcilere, halka gerçeği anlatsınlar. Hazırlık sınıfı diye bir uygulamanın başka ülkelerde olmadığını, bunun büyük bir israf olduğunu duyursunlar.

2-) Hangi yabancı dillerin hangi mesleklerde faydalı olduğu, ne tarz öğrenilmesi gerektiği tespit edilsin. Meselâ, gezim ("Turizm") rehberliği, konukevi ("Otel") yöneticiliği yapacak kişilerin İngilizce fizik, matematik terimleri bilmeleri gerekmediği gibi, bilimcinin de sokak İngilizcesini bülbül gibi bilmesi değil, kendi mesleğini takip edecek kadar yabancı bilim dilini bilmesi yeterlidir. Asıl bilmesi gereken matematiktir.

3-) İnsanlar, yeni seçilen bakanlar, vb. yalnız yabancı dil bilmeleriyle methedilmemeli, matematik, bilgisayar yazılım dilleri, iktisat, felsefe, Türk lehçeleri, mühendislik, vb. bilgi ve yetenekleri için övülmeli.

4-) Hukukçularımız yabancı dille eğitimin anayasaya aykırı olduğu açısından (eğitim resmi dilden olur) gereken mercileri uyarmalı, hatta toplu davalar açmalıdırlar.

5-) Orta ve yüksek öğretimin tümünde yabancı dille eğitim devlet tarafından yasaklanmalıdır. Hatta yabancı misyoner okullarında bile (Robert Kolej, Sen Joseph vb.) eğitim dili tümüyle Türkçe olmalı, yabancılar bu okullarında ayrı yabancı dil dersinde takviyeli, yeni ve hızlı yabancı dil öğrenme yöntemleri ile faydalı olmalıdırlar. Eğer bu değişikliğe yanaşmazlarsa gerçek gayeleri daha da açığa çıkacaktır. Özel veya devletin tüm okullarında yabancı diller ayrıca yeni verimli yöntemlerle öğretilmeli, yaz kursları açılmalı, kamuoyu düzeltilmeli, hazırlık sınıfı uygulaması kesinlikle kaldırılmalıdır. Eğer devletin fazladan bir-iki yıl eğitim yapmak gibi imkânı bolsa(!) ve illa da her ülkeden bir-iki yıl daha çok okunacak deniyorsa, hazırlık yılında, her öğrenci, seçeceği meslek ne olursa olsun, matematik, bilgisayar kullanım ve yazılımını öğrenmelidir. İşte o zaman her ülkenin gerisinde değil önünde oluruz. Çünkü öğretilen İngilizce sadece züppelik, "rock and roll"culuk dilidir. **Gerçek bilim dili matematiktir.**

6-) Partisinin sağ veya sol edebiyatı ne olursa olsun iktidardakiler ve hükümetleri gerçekten Türkiye, Türk dünyası ve Türk halkının beka ve çıkarını en ön plana almalıdır. Bu anlamda millî olmalıdır. Peki öyle oldukları nereden belli olacak? Anlamanın kolayı var. Türkiye ve Türk dünyasının baş sorunu eğitim ve eğitim dili sorunudur. Bu konuya eğilmeye, kesin önlemler almaya yanaşmayan bir iktidar millî olamaz; lâfları ve giysileri ne olursa olsun.

7-) Konuşurken İngilizce lâflar katmak övünülecek bir şey değil, ayıplanacak bir şey olmalıdır. Böylelerine bu kibarca hissettirilmelidir.

8-) Belediyeler, sorumlu kuruluşlar, işyeri ya da dükkânları güzel Türkçe

isimler koymaya teşvik etmeli, yarışmalar açmalı, törenlerle ödüller dağıtmalıdır. Buna rağmen aşağılık duygusu hastalığından veya Türk diline gizli düşmanlıktan kurtulamayanların ruhsatları verilmemeli veya yenilenmemeli, yabancı dilden adlarla manen her gün yara bere içinde bırakılmamız önlenmelidir.

9-) Keza millî iktidarın yetkili mercileri basın-yayında dergi, gazete, TV, radyo isimlerinin Türkçe olmasını Madde 8'deki gibi önlemlerle sağlamalıdır.

10-) Dergilere abone olanlar yayımcılara toplu, çok imzalı mektuplar yazmalı, isim Türkçeleşmediği takdirde abone olmayacaklarını bildirmelidirler. Keza, ilan verenler de TV olsun, gazete olsun önce ricada bulunmalı, olmazsa ilan yoluyla olan parasal kaynağı keseceklerini belirtmelidirler.

11-) Anglolaştırma yolunda dış kaynakların 1970'lerde başlattığı masum görünüşlü, sessiz fakat son derece etkili bir yöntem de "T-shirt" dedikleri mintan seferberliğidir. Gençlerin üzerindeki üstleri İngilizce yazılı çoğu da açık-saçık anlamlı (hatta Amerikan bayraklı!) bu gömlekler önemli birer beyin yıkama aracıdır. Şimdi bu silahı tersine çevirmeliyiz. Esnaf, küçük imalatçı kuruluşlar bu konuda toplantılar yapmalı, önce bu yazı ve resimlerin kimlerce sokuşturulduğu saptanmalıdır. İngilizce bile bilmeyen bazı imalatçı ve esnafa bu yazıları kim veriyor? Dış ülkelerde aynalarına rastlamıyorum. Şimdi yetenekli çizimcilerimize esnaf güzel Türkçe yazılı resimler çizdiresinler, bunlar da başarıyla, millî kültüre, Türk okul ve evrenkentlerine (üniversite) özendircek sunuşlar olsun. Para kazanılırken millî bilince, dile zararı değil, faydası dokunsun.

12-) Türk dünyasının bekasını isteyen, Türk dilini seven herkes, diğer siyasi, ülküsel görüşleri ne olursa olsun, dilimizin, eğitimimizin kurtarılmasını en önemli, birinci millî dava olarak görmeli, önce bu davayı hep birlikte halletmek için birleşmelidirler. Bu arada, şimdiki Türk Dil Kurumu'nun "Osmanlıca"yı unutulmaktan kurtarmış olan değerli dil ve edebiyat şahsiyetleri, yıllarca uzak Türk lehçelerinin sözcüklerini hazırlamış, Türk bilim ve teknik diline gerçek Türkçe'den güzel terimler türetmiş, bu sefer de "sağcı" veya "solcu"ya kızıp "Anglomanlıca"yı körüklememiş eski Türk Dil Kurumu uzmanlarıyla barışmalı, hep birlikte gerçek Türkçe bilim dilinin geliştirilmesi ve de Türk Dünyası'nın ortak yazı dilinin, ortak Türkçe bilim dilinin bir an önce sağlanması için çalışmalıdırlar. Yoksa Türk dili, lehçeleriyle beraber, Anglo-Sakson, Rus ve İran'ın "böl ve fethet" siyasetine kurban gidebilir. Osmanlıca - Öz Türkçe diye anlamsız kavgalar, aslında gene anlamsız "sağ-sol" dış kaynaklı kavgaları ile dilseverlerimiz bölünürken, İngiliz atını alan sessizce Üsküdar'ı geçiyordu. Ama şimdi, halkımız dahi bu, gece yarısı ilerleyen düşman atlısını ay ışığında gördü, fark etti. Onun için, on bin yıldır nice badireler atlatmış olan Türk dili ailesi gene muhakkak kurtarılacaktır. Bu en büyük ve en şerefli kurtuluş savaşı Türk dünyasının her köşesinden başlamıştır. Türk dili yalnız kurtulmayacak, o nadir matematiksel yapısıyla dünyanın da bilim dili olacaktır.

iletisim@PolitikaDergisi.com

(1) Bkz. Nüzhet Hâşim Sinanoğlu, “Dante ve Divine Comedia”, Devlet Matbaası, İstanbul,1934.

(2) Bkz. O. Sinanoğlu,” Fizik Kimya Matematik Ana Terimleri Sözlüğü, Bilim+Gönül Yayınları,2010.

(3) Bkz. 1975 ve sonrası O. Sinanoğlu’nun Japonya ve Türkiye’deki yazıları, özellikle Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Haziran 1983, sf 121-130.

[Bu yazı, Politika Dergisi Sayı 24’te yer almıştır. Tüm fazladan özellikleri ile özgün sayıyı indirmenizi salık veriyor. Sayı 24’ü

indirmek için [buraya tıklayınız](#)- ^[2]]

Evet

Yorumlar

- [E-Dergi Yazıları](#) [3]
- [İç Siyasa](#) [4]
- [Kültür/Sanat](#) [5]
- [Toplumsal](#) [6]

Kaynak URL (07/05/2024 - 04:04 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/makale/ingiliz-atini-alan-uskudari-gecti>

Bağlantılar:

- [1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/oktay-sinanoglu>
- [2] <http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/PD24.zip>
- [3] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/e-dergi-yazilari>
- [4] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ic-siyasa>
- [5] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/kultursanat>
- [6] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/toplumsal>